

Букубаар бырааынынныга

Бытыллар кылаас: 1 кылаас.

Буолар кунэ: олунньу 3 кунэ

Темата: «Букубаар баһыба!»

Сыала – соруга:

- Дорҕооннору, буукубалары хатылааһын, билиилэрин ханатыы, эбии билэргэ туһаайыы;
- Бэйэ –бэйэлэригэр көмөлөсүһэргэ үөрэтии, саха өс хоһооннорун сөпкө өйдүүлэрин ситиһии;
- Оҕо тылын саппааһын байытыы, тылын- өһүн, толкуйдуур дьоруун сайыннарыы.

Туттуллар тэриллэр: кинигэ туһунан өс хоһооннор «Кинигэ киһи доҕоро», “Ким кинигэ аргыстаах- ол билиилээх”, “ Кинигэ киһи үтүө сүбэһитэ» , аабыыга карточкалар, дорҕоон фишкалара, буукуба бэргэһэлэр, интерактивной доска, компьютер, проектор.

Хаамыыта:

1. Кириин чаһа

-Үтүө күнүнэн күндү оҕолор, төрөпүттэр! Соторутаабыта эрэ бу кырачаан оҕолорбут «Билии дойдутун» аанын арыян «үөрэнээччи» аатын сүкпүттэрэ. Билии дойдутугар маннайгы улахан хардыыбытын хардыылаан, букубаарбытын атаарар кэрэ-бэлиэ күммүт үүнэн кэлэн бэлиэтээри мунньустан кэлэн олоробут. А- тан Б- тан саҕалаан буукубалыын билсирэн, букубаары үөрэтэн бүтэрэн, атын кыра кинигэлэри ааҕар кыахтанныгыт, ону таһынан улаатан, кыракий да буоллар «Билии» диэн сүгэһэрдэнэн дьиннээх үөрэнээччи буоллугут.

- Хас биирдии киһи маннайгы ааҕар кинигэтинэн Букубаар буолар. Эһиги ийэлэргит, аҕаларгыт, эбээлэргит, эһээлэргит, бары дьоннор ааҕа үөрэммиттэрэ Букубаартан.

- Ити курдук эһигини, оҕолор, маннайгы ситиһиигитинэн кыайыгытынан эбэрдэлиибин!

- Оҕолор, бары дуоска диэки көрдүбүт эрэ. Сахалартан бастакы тыл уорэхтээбэ, сахалыы суругу бичиги торуттээбит бастакы ученай лингвист талааннаах педагог уонна общественной деятель, тюрколог , монголист Семен Андреевич Новгородов.

- Чэйин эрэ, дьоммутугар ситиһиитин дакаастаан оонньооххайыҥ.

2. Станцияларынан оонньоу

Алпабыт тохтобул

- Билигин бастакы тохтобулбут буолар «Алпабыт». Буукубаны бары билэбит дуо? Аахтыбыт эрэ.

1. Саха алппбытыгар барыта хас буукуба баарый? (40)

2. Саха тылыгар хас аһаҕас доҕоон баарый?(8)

3. Саха төрүт дорҕооно хаһый? (7) Ханныктарый? (Б, дь, һ, нь, н, ү, ө)

4. Аһаҕас дорҕоон хас араастааҕый? Ханныктарый? (кылгас а.д, уһун а.д, дифтонг)
 5. Хас дифтонг баарый?Ханныктарый? (4(ыа, уо, иэ,үө)).
 6. Нуучча тылыттан киирбит аһаҕас дорҕооннор хастарый? Ханныктарый?(4, Е, Ё, Ю, Я),
 7. Бу ханнык дорҕооннруй?(хоһуласпыт б.д.
 8. Бу ханнык доҕоонуй? (ньиргиздээх б.д.)
- Маладыастар!

Хоһоон тохтобула

- Буквалар оонһуулар,
Бытарыһа сырсаллар,
Арыт мээчик хапсаллар,
Арыт күннээн тусталлар

- Оһолор үөрэппит буукубаларын туһунан хоһоон ааһан иһитиннэриэхтэрэ. (буукуба бэргэһэлэрин кэтэллэр, хоһоон ааһаллар).

- Буквалар – оһолор,
Уолаттар да кыргызтар,
Сорохторо улахаттар,
Сорохторо кыралар.
Бука бары доһордуулар
Биир звено курдуктар,
Биир этэрээт курдуктар,
Биир алфавит буолаллар.

Сынһалан тохтобула

Маһааччыйа үүтүн эбээ ыаһыйаһа ыан ылар,
Күөрчэх бэрдин онорон күүгүнэччи ытыйар.
Сарсыардаацы аһылыкка күөрчэх сиэммин үөрэбин,
Күүстээх-уохтаах буолаары, күннүүн тэннэ сырсаары.

Таайбаран тохтобул

- Ол кэннэ таабырын таайытыгар кэллибит.
- Ситэри баран иһэбит. Үһүс тохтобул буолар «Таабырын».
1. Сана дьизни мин бүгүн
Сүгэн кэллим кылааспар.
Олороллор ол дьизэ, тэтэрээт, уруучука, кинигэ.
(үөрэнээччи суумката).
 2. Арийан истэх айы
Абылыр кэрэ дьиктилээхпин
Өй санаа дыбарыаһабын

- Өгнөөх суумка дьизлээхпин
Хайа ким билэрий?
Хайалара эбиппиний? (кинигэ)
3. Оллур- боллур оѳолор,
Олоро түстүлэр эрэ,
Кэпсээбитинэн бараллар үһү. (Буукубалар)
4. Суруллубуту сотор,
Киртийбити ыраастыыр баар үһү.(Сотори (резинка))
5. Үөрэѳим суох да буоллар, Үйэм тухарысуруйабын диир баар
үһү.(уруучука)
6. Хара Уйбаан мас ырбаахылаах
Ханна муннун таарыйар да
Бэлиэни онгорор баар үһү. (Харандаас)
- Маладыастар!
 - Буквалар – кыргыттар,
Буквалар – уолаттар,
Сорохторо мэниктэр,
Сорохторо көрсүөлэр,

Буквалар – оѳолор,
Оонньоулларын таптыыллар,
Хам-бааччы олорботтор,
Көрүлүүлэр, ылыыллар.

(Ырыа Ааѳар буолан үөрэбин)

Көрсүһүү тохтобул

- Элбэх сонун кэһиилээх, дьикти араас кэпсээннээх, уһун- кылгас хоһооннордоох, суруйарга соруудахтаах...(букубаар)
- Букубаарбытын атааран сана үөрэнэр кинигэлэрбитин көрсөр бириэмэбит тийэн кэллэ.
(Букубаар киирэр)
 - Букубаар: оѳолоор, махталгыт иһин баһыбаларын. Аны эһиги мин бырааттарбын ааѳаххыт. Билигин мин кинилэри киллэртиэм.
 - Букубаар: Бу кимнээх эбиттэрий , ааѳын эрэ. (саха тыла, литература ааѳыыта)
 - Саха тыла: Мин саха тыла диэммин. Таба суруйарга үөрэтиэм, ылбыт билиигитин чингэтиэм, быраабылалары биллэриэм.
 - Литература ааѳыыта: мин литература ааѳыыта диэммин. Мин страницаларбар элбэх кэпсээни ааѳан билсиэххит, элбэх сонуну, кэрэни билиэххит, таабырын да таайсыахпыт. Онуоха бары иннигэһэ суох ааѳаргыт наада. Эһиги биһигини харыстаан, алдыатыман, киртитимэн.
 - Саха тыла: оѳолоор, мин эһиэхэ соруудахтаах кэллим. Болѳойон дуосканы көрүң эрэ.

- Тыллары бэрээдэктээн этиитэ оцор.

1. Ылла, Сарыал, лабааны.
2. Кэллэ, кус, көтөн.
3. Маска, тураах, хаппыт, олорор.

Литература аабыта: мин эмиэ сороудаах кэлиим,
карточкалары биэриэм, ону биир-биир ааҕан иһитиннэрин эрэ.
(оҕолор ааҕаллар)

с/т, л/ аа: Биһиги сороудахтарбытын иннибэккэ толорбуккутуттан
наһаа үөрдүбүт, маладьыастар.

Эһиги аны букубаар оннугар , кини балтын: Саха тылынан уонна
быраатын: Литература аабытынан үөрэниэххит.

Саха тыла эһигини төрүт тылбытынан сахалыы сөпкө суруйарга
үөрэтиэҕэ, онтон Литература аабыта үгүс элбэх хоһооннору,
кэпсээннэри, остуоруйалары биллэриэҕэ.

Үөрэнэр кинигэлэргитин харыстаан, тастаан, туһанын.

Төрөппүт эбэрдэ тыла (бэлэх: ааҕар кинигэ туттараллар.)

Аа – айанныт ааттааба,
Аант дойдуну кэрийэр,
Африканы эргийэр,
Арктикаба да тийэр
Арааһынай дойдуларга,
Араас-араас куораттарга
Атастардаах, доботтордоох,
Айаннаһар дьонноордоох.

Буруолатар, бирилэтэр
Бөллөрүүспүт буукубата
Бырааһыннык буолбутун
Букубаарга биллэрбит.

З буукуба көмөлөһөр
Задачаны өйдүүргэ
Зэбранан туоруурга
Зарница ооньуурга

И буукуба – историк
Интэриэһинэй боппуруска
Илиибитин ууннарар
Инникини сырдатар

Коля уонна Катя кыыс
Киртиппэккэ кинигэни
Кичэйэннэр көрөллөр
К буукубаны көрдүүлэр

Тиэргэммэр толору
Туллуктар түстүлэр
Түргэнник тонсуйан
Туорахпын сиэтилэр.

У буукуба уруһуйдуур
Учууталлаан умсугутар
Улаатаммын мин эмиэ
Учууталлаан туруоҕум.

Дьикти дорҕоон буукубата
Дьибэр киирэн кэлбитэ
Дьэдьэн кутан биэрбитэ
Дьиэрэнкэйдээн тэйбитэ.

Оо – биллиилээх оҕуруотчут,
Оҕурсуну, моркуобу
Олордооччу, уу кутааччы,
Оҕолору маанылааччы.

Үү – утуөкэн ыанньыксыт,
Үүт сүүрүгүн халытар,
Сынньалангар үнкүүһүт,
Үрүмэччи курдук көтөр.
Үнкүүлүүрүн көрбүттэр
Бука бары көбуйэллэр,
Бэйэлэрэ билбэккэлэр
Үнкүүлэһэн тэйэллэр.

